

e-mentor

DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE
WSPÓŁWYDAWCA: FUNDACJA PROMOCJI I AKREDYTACJI KIERUNKÓW EKONOMICZNYCH

2014, nr 2 (54)



G. Gmiterek, *Biblioteka 2.0 w 2014 r. – analiza zjawiska*, „e-mentor” 2014, nr 2 (54), s. 24–33,
<http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/54/id/1091>.



Biblioteka 2.0 w 2014 r. – analiza zjawiska

Grzegorz Gmiterek

Rozwiązania określane wspólnym mianem Web 2.0 na stałe zagościły w nauce, kulturze i edukacji. W 2014 r. mija dziesięć lat od początków organizacji przez firmy O'Reilly Media i MediaLive International serii konferencji poświęconych ewolucji sieci, budowie społecznościowych serwisów internetowych, współpracy użytkowników, generowania przez nich cyfrowych treści, a także innowacyjności, która w tym przypadku tożsama jest z efektami pracy rozproszonych po świecie kooperujących ze sobą internautów.

Dziesięć lat Web 2.0

Na jednej z wymienionych konferencji Tim O'Reilly zaprezentował szczegółową charakterystykę sieci drugiej generacji używając terminu Web 2.0 – przedstawił jej cechy, główne trendy, terminy, a także różnice w stosunku do rozwiązań wcześniejszych, które *post factum* zostały nazwane Web 1.0¹. W swoim autorskim blogu internetowym, pt. *O'Reilly Radar*, określił Web 2.0 jako platformę. Programy komputerowe, aplikacje i usługi są w tym przypadku dostarczane i wykorzystywane przez WWW. Platforma jest także przestrzenią powiązanych ze sobą urządzeń, wykorzystywaną przez użytkowników do twórczych działań, obejmującą swoim zasięgiem stale aktualizowane usługi sieciowe (tym lepsze, im więcej osób ich używa)². To technologiczna, wirtualna sfera wymiany informacji, ewolucji usług, współkreowania multimedialnych zasobów, dzielenia się nimi, a także organizacji informacji o poszczególnych dokumentach i współpracy nad rozwijaniem oprogramowania udostępnianego szerokim rzeszom odbiorców. W tym

przypadku aplikacje nie stanowią już oprogramowania oferowanego przez komercyjnych producentów, ale są kolekcjami niezależnych usług, w odniesieniu do których trudno jest wskazać granicę pomiędzy poszczególnymi ich twórcami czy dostawcami³. Nie bez powodu O'Reilly zaznacza, że dzięki temu zjawisku twórcza działalność internautów stała się jednym ze znaczących elementów w rozwijaniu technologii. Jesteśmy świadkami końca odseparowania człowieka od maszyn i sieci⁴. Człowiek ten z biernego do tej pory odbiorcy medialnych przekazów stał się aktywnym użytkownikiem sieci, który poprzez swoje działania przeistoczył się w nadawcę i odbiorcę w jednym. Jak zauważa K. Krzysztofek, ma on *potencjalną władzę definiowania ludzi, rzeczy, zjawisk i wydarzeń wedle własnych pojęć i znaczeń*⁵. Efektem rozwijania, ale i powszechnego ugruntowania się standardów sieci drugiej generacji w świadomości użytkowników jest powstanie tzw. zbiorowej inteligencji, jak również kreowanie efektu sieci rozumianej jako architektura partycypacji⁶.

Dziesięć lat w historii WWW i rozwoju sieciowych usług jest więc też czasem ewolucji roli użytkownika, internauty, czytelnika czy widza w procesie zapoznawania się i obcowania z elektronicznymi zasobami. Prostota tworzenia, przetwarzania i udostępniania cyfrowych dokumentów, globalne możliwości komunikacji, darmowy lub niewielki koszt korzystania z narzędzi Web 2.0, przechowywanie i edycja dokumentów w chmurze (*cloud computing*), wykorzystanie urządzeń mobilnych, powstawanie, ale i znikanie projektów sieciowych usług, które nie zyskały przychylności internautów – to chyba najważniejsze

¹ W literaturze można spotkać też pogląd, że jako pierwszy termin Web 2.0 w znaczeniu społecznościowym zastosował Dale Dougherty (wiceprezes i współtwórca O'Reilly Media) w 2004 roku. Czasem autorstwo tego terminu przypisywane jest także Johnowi Batelle. Zob. D. Tapscott, A.D. Williams, *Wikinomia. O globalnej współpracy, która zmienia wszystko*, Warszawa 2008, s. 39.

² T. O'Reilly, *Web 2.0: Compact definition?*, <http://radar.oreilly.com/2005/10/web-20-compact-definition.html>, [16.03.2014].

³ G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku społecznościowego internetu (Biblioteka 2.0)*, Warszawa 2012, s. 52.

⁴ T. O'Reilly, *Five Reasons Why Web 2.0 Matters*, <http://soa.sys-con.com/node/161874/print>, [16.03.2014].

⁵ K. Krzysztofek, *Status mediów cyfrowych: stare i nowe paradygmaty*, „Global Media Journal – Polish Edition” 2006, nr 1, s. 11.

⁶ T. O'Reilly, *What is Web 2.0?*, <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>, [14.03.2014].

cechy świata technologii, w którym obecnie żyjemy. Dużą rolę odgrywa tutaj interaktywność – główna cecha internetu. W ostatnim czasie widzimy także zwiększającą się rolę technologii mobilnych, które stanowią coraz częściej główne narzędzia umożliwiające korzystanie z dostępnych w sieci informacji oraz tworzenie cyfrowych treści.

Web 2.0 to zjawisko, którego istnienie i rolę w przetwarzaniu informacji trudno jest dzisiaj kwestionować. Oczywiście, zdarzają się przypadki negocjowania dowolności tworzenia i współtworzenia treści ze względu na zagrożenia dla tradycyjnego porządku (tak się dzieje na przykład w przypadku negocjowania wartości tworzonych przez użytkowników tzw. tagów, czyli słów kluczowych i wykorzystania ich w procesie organizacji informacji o treści dokumentów). Zapewne, podobnie jak kilka lat temu, również i dzisiaj trudno będzie przekonać osoby głoszące takie poglądy o powszechności wykorzystania narzędzi Web 2.0 w każdej praktycznie dziedzinie życia. Świadczą o niej pojawiające się w literaturze przedmiotu takie terminy jak kultura 2.0, edukacja 2.0, humanistyka 2.0, dziennikarstwo 2.0, ale i miasta 2.0, szkoła 2.0, zdrowie 2.0, biblioteka 2.0 (Library 2.0), a nawet bibliografia 2.0 i książka 2.0. Ich wspólną cechą jest reprezentacja zjawisk, na które decydujący wpływ ma środowisko społecznościowego internetu. Ważna jest również kluczowa rola dotychczasowych „biernych odbiorców przekazów informacyjnych” (uczniów, studentów, widzów, słuchaczy, mieszkańców czy czytelników) oraz współpraca tych osób przy tworzeniu i rozwijaniu poszczególnych zjawisk oraz powiązanych z nimi narzędzi⁷.

Biblioteka 2.0 (Library 2.0) – stan obecny zjawiska

Ewolucji podlega także zjawisko biblioteki 2.0. Być może ewolucja ta nie dotyczy sposobów jego definiowania, ale na pewno obejmuje pewne elementy, zagadnienia i aktywności osób na co dzień korzystających z WWW. Trudno oczywiście w tym miejscu wymienić wszystkie, jednak w kontekście Library 2.0, warto wskazać przynajmniej te, które stanowią istotę i przyczynę przeobrażeń oraz zmian zachodzących w ramach tego zjawiska. Są to przede wszystkim coraz bardziej zaawansowane narzędzia Web 2.0, zmieniająca się rola bibliotekarza i czytelnika (użytkownika), ale także mobilność w dostępie do zasobów czy kwestie związane z interaktywnym zapoznawaniem się z cyfrowymi dokumentami. Nie bez znaczenia pozostają też ewoluujące i łatwo dostępne możliwości komunikacyjne (audio, wideo). Należy także wymienić sposoby łatwej syndykacji treści (np. RSS, ale także mikroblogging), rozwój oprogramowania

bibliotecznego i cyfrowych bibliotek z perspektywy wykorzystania elementów wchodzących w skład funkcjonujących już sieciowych usług, zmiany zachodzącej w kontekście przeobrażeń formy oraz treści książki i prasy, wreszcie tworzenie wirtualnych społeczności skupionych wokół problemów dotyczących czytelnictwa, funkcjonowania instytucji bibliotecznych, a także zastosowania w ramach ich działalności nowych technologii i interaktywnych usług.

Badanie zakresu wykorzystania przez biblioteki narzędzi sieci drugiej generacji nasyca wielu trudności. Z powodu dużej niestabilności, ulotności cyfrowych treści, a także braku aktualizacji rozpoczętych wcześniej projektów (np. bibliotecznych blogów) wyznaczone obszary badawcze nie poddają się łatwo analizom. Problemem jest także stosunkowo często obserwowana rezygnacja z poszczególnych usług sieciowych, które nie zgromadziły wokół siebie wystarczającej liczby użytkowników. Tak stało się na przykład z genealogicznym serwisem społecznościowym zradzina.pl, bibliograficznym connotea.org czy mikrobloggingowym blip.pl. Podobny los spotkał czytnik kanałów RSS i Atom przygotowany przez firmę Google (Google Reader). Pojawia się więc tutaj kwestia utraty treści, które wcześniej stanowiły część bibliotecznych zasobów sieciowych. Dodatkowym problemem, na jaki może natknąć się osoba badająca bibliotekę 2.0, jest szybka dezaktualizacja literatury przedmiotu.

Na potrzeby dalszych analiz przyjmijmy ogólną definicję zamieszczoną przez autora niniejszego artykułu w wydanej w 2012 r. książce poświęconej temu tematowi, w której zjawisko to przedstawiono w następujący sposób: *Biblioteka 2.0 to model operacyjny zachęcający do nieustannego i zdecydowanego wprowadzania zmian w instytucjach bibliotecznych przy jednoczesnym zapraszaniu ich użytkowników do partycypacji w tworzeniu zasobów i oferty bibliotecznej odnoszących się zarówno do wirtualnej, jak i fizycznej rzeczywistości. Istotą rewolucji wprowadzanych usług jest przy tym ciągła ocena w stosunku do ich możliwości i stopnia wykorzystania przez użytkowników⁸. Oczywiście w tym rozumieniu biblioteka 2.0 to także próba dotarcia do potencjalnych czytelników, niekorzystających do tej pory z jej oferty⁹.*

W powyższej definicji określenie biblioteka 2.0 dotyczy więc nie tylko sfery technologicznej, czyli wykorzystania przez bibliotekarzy urządzeń, oprogramowania i usług sieciowych, których istotą jest społecznościowe tworzenie treści, ale także ewentualnej poprawy (raczej ewolucji niż rewolucji) w sferze aktywnego działania i rzeczywistego kontaktu z czytelnikiem¹⁰. Chodzi tutaj głównie o wdrożenie pomysłów prowadzących do zainteresowania potencjalnego i obecnego użytkownika nowymi usługami

⁷ G. Gmiterek, *Od Web 1.0 do Web 3.0. Interaktywność a ewolucja sieci*, w druku.

⁸ G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, s. 72.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

informacyjno-bibliotecznymi – a w szczególności o niekonwencjonalne sposoby zaangażowania czytelników w działalność biblioteki. Szeroki katalog takich pomysłów został przedstawiony na portalu Programu Rozwoju Bibliotek, m.in. w specjalnie przygotowanych do tego celu działach – *Biblioteka – miejsce działania czy Promocja z pomysłem*¹¹. Obejmują one: prezentowanie wystaw, organizację spotkań czytelników (np. z autorami książek), ofertę darmowych kursów językowych i komputerowych, a także umożliwiają użytkownikom rozwijanie pasji w kółkach zainteresowań, dyskusyjnych klubach filmowych, na warsztatach. Jak czytamy na stronie projektu: biblioteki udostępniają swoje placówki ekspertom z różnych dziedzin, żeby mieszkańcy mogli skorzystać z ich wiedzy i rady. Włączają się aktywnie w profilaktykę społeczną. Wspierają przedsiębiorczość i edukację obywatelską¹². Nie ma więc przesady w stwierdzeniu, że dzisiejsza biblioteka staje się, w większym niż było to do tej pory stopniu, wyjątkowym centrum kultury i informacji dla mieszkańców danej miejscowości. Zmiany obejmujące różne sfery kulturalnej, edukacyjnej, a także twórczej aktywności użytkowników to naturalna kolej rzeczy w przeobrażającej się pod wpływem nowych technologii rzeczywistości dzisiejszych bibliotek. Często mówi się wręcz o działaniach tych instytucji skoncentrowanych na użytkowniku. To on znajduje się w centralnym miejscu otwartego systemu biblioteki, co w dużym stopniu wiąże się ze zmianą jego roli, a także możliwością współtworzenia zasobów i bibliotecznej oferty¹³. Otwartość polega przy tym na większym niż to było do tej pory zaufaniu do swoich gości. Biblioteka ostatnio nie tylko staje się miejscem działań i spotkań, ale także – na co wskazała kilka lat temu A. Koszowska – może być pojmowana jako swoiste „Trzecie Miejsce” dla odbiorców jej usług¹⁴. Mowa tutaj zarówno o fizycznej przestrzeni (oryginalnie zaprojektowanych budynkach, pomieszczeniach, pomysłach na aranżację, dekoracjach i wyposażeniu), jak też tradycyjnych i wirtualnych usługach biblioteczno-informacyjnych.

Krytyka biblioteki 2.0

Można zaryzykować stwierdzenie, że wdrażanie elementów wchodzących w skład zjawiska biblioteki 2.0 nie należy dzisiaj do rzadkości, pomimo że stopień wykorzystania poszczególnych narzędzi sieci drugiej generacji, zwłaszcza przez polskie biblioteki, pozostawia jeszcze wiele do życzenia. Powodem takiej sytuacji jest nieznamość bardziej zaawansowanych interaktywnych usług, ale też lęk przed nowymi mediami, które wymuszają ciągłą aktualizację wiedzy na temat ich praktycznego wykorzystania. Z drugiej strony, niewielka liczba komentarzy czytelników, np. na łamach blogów bibliotecznych, czy zmniejszająca się liczba publikacji dotyczących biblioteki 2.0 mogą stanowić dla oponentów tego zjawiska istotny argument w dyskusji o jego rychłym końcu. Na fakt ten wskazywał w swoim wystąpieniu konferencyjnym M. Zajac¹⁵, który przytoczył kilka przykładów wypowiedzi amerykańskich bibliotekarzy i pracowników nauki dotyczących rzekomego końca zjawiska Library 2.0. Steve Matthews na przykład, nawiązując do pracy W. Crawforda pt. *Library 2.0. A Cites and Insights Reader*, twierdzi, że biblioteka 2.0 umarła, ponieważ nigdy nie była niczym więcej jak tylko grupką bibliotekarzy zabawiających się serwisami społecznościowymi i nigdy nie zaproponowano odpowiednich ram dla zbudowania na tej podstawie biblioteki XXI wieku¹⁶. Dowodem na to ma być też wyraźny spadek liczby nowych publikacji po szczytowym okresie, kiedy na temat Library 2.0 pisano najwięcej (lata 2007–2008)¹⁷. Oczywiście bezdyskusyjny jest fakt, że w latach tych o bibliotece 2.0 mówiono i pisano bardzo dużo. Powodem była popularność samego zjawiska Web 2.0, które utożsamiano nie tylko z funkcjonalnymi narzędziami, ale także z przełomem w mentalności użytkowników i sposobach korzystania przez nich z sieci¹⁸. Dodatkowo był to temat stosunkowo nowy i atrakcyjny dla osób zainteresowanych możliwościami praktycznego zastosowania narzędzi społecznościowego internetu w usługach informacyjno-bibliotecznych. Atrakcyj-

¹¹ Program Rozwoju Bibliotek to realizowane przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego przedsięwzięcie, dzięki któremu biblioteki lepiej służą mieszkańcom małych miejscowości. W swojej najbliższej okolicy potrzebują oni miejsca, gdzie mogą zdobyć potrzebne informacje, wziąć udział w spotkaniu z ciekawą osobą, wspólnie obejrzeć film, nauczyć się czegoś nowego, spędzać wolny czas. Takim miejscem jest biblioteka publiczna. Dzięki PRB biblioteki mogą wzbogacać i poszerzać ofertę dla mieszkańców małych miejscowości. Więcej informacji na temat tego programu można znaleźć na stronie projektu: <http://frsi.org.pl/program-rozwoju-bibliotek>, [14.03.2014].

¹² Zob. Program Rozwoju Bibliotek. *Wiadomości*, <http://www.biblioteki.org.pl/wiadomosci/128>, [14.03.2014].

¹³ G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, s. 125–132. Zob. także A. Koszowska, *Nowe media w bibliotece*, [w:] A. Tokarska (red.), *Bibliotekarstwo*, Warszawa 2013, s. 417–430.

¹⁴ Zob. A. Koszowska, „Trzecie miejsce” według Raya Oldenburga, <http://blog.biblioteka20.pl/>, [16.03.2014]; A. Koszowska, *Biblioteka „trzecim miejscem” – Hjørring Library (Dania)*, <http://blog.biblioteka20.pl/>, [15.03.2014].

¹⁵ Mowa o konferencji naukowej *Książka i biblioteka w procesie komunikacji społecznej*, zorganizowanej w Instytucie Informatyki i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego w listopadzie 2013 roku. Zob. *Informacje o konferencji*, <http://e-mentor.pl/7ebc>, [16.03.2014].

¹⁶ Zob. S. Matthews, *Library 2.0 is dead – finally*, <http://21stcenturylibrary.com/2011/01/19/library-2-0-is-dead-finally>, [16.03.2014].

¹⁷ W. Crawford, *Library 2.0. A Cites and Insights Reader*, Livermore 2011, s. 114.

¹⁸ J. Walkowska, *Jeśli nie Web 2.0, to co?*, http://www.ebib.pl/images/stories/numery/129/129_walkowska.pdf, [16.03.2014]. Zob. także M. Miller, E. Mroczek, *Profil użytkownika i inne elementy Web 2.0 w bibliotekach cyfrowych*, <http://e-mentor.pl/f575>, [16.03.2014].

ność ta mogła oczywiście wynikać z niskich kosztów bądź wręcz ich braku w przypadku korzystania z interaktywnych usług sieciowych (blogów, wiki, *social bookmarking*, *social news* itd.). Usług – co ważne – które do tej pory nie zaistniały szerzej w świadomości bibliotekarzy i użytkowników nowych mediów. Co więcej, niewielu badaczy myślało wtedy o dalszym rozwoju sieci w kontekście sztucznej inteligencji i semantyczności (tzw. Web 3.0) względnie społecznościowej sieci semantycznej (tzw. Web 2.5)¹⁹. Liczyły się głównie interakcja, multimedialność i współdziałanie w tworzeniu zasobów, jak również funkcjonalne wykorzystanie możliwości, jakie oferuje sieć drugiej generacji. Zresztą również w przypadku publikacji na temat Web 2.0 widać stopniowe zmniejszanie się ich liczby (według WorldCat w 2011 r. opublikowano 4458 tytuły, rok później 3733, a w 2013 r. już tylko 2522)²⁰. Jest to więc trend powszechny, który nie wynika z faktu odrzucenia tego zjawiska przez badaczy i użytkowników, ale raczej oswojenia się z nim i utożsamiania go z codziennością obcowania z nowymi mediami. W związku z tym być może jest trochę racji w postulatcie M. Wilkowskiego, aby ostatecznie odrzucić terminologię bezpośrednio związaną z siecią drugiej generacji: *Nie mówmy o nauce 2.0, tylko o nowoczesnym systemie naukowym. Nie traktujmy idei open access jako alternatywy, uznajmy ją za standard. Nie mówmy o crowdsourcingu, tylko o otwartości na użytkowników. Nie mówmy o social media, tylko o nowoczesnej komunikacji. Nie mówmy o kulturze 2.0, bo nie ma już innej kultury. Jeśli damy się zamknąć w granicach 2.0, nigdy nie zostaniemy wypuszczeni poza margines*²¹.

Warto dodać, że zmiany wynikające z rozwoju sieci czy ewolucji narzędzi przydatnych w tworzeniu i udostępnianiu zasobów informacyjnych powodują, że mamy dzisiaj do czynienia z coraz to nowszymi problemami, w których interaktywność i społecznościowy aspekt kreowania cyfrowych treści odgrywają bardzo istotną rolę. Dzieje się tak na przykład w przypadku mobilnych usług i technologii (urządzenia przenośne), korzystania z dokumentów w tzw. chmurze (*cloud computing*), jak również w kwe-

stii otwartego dostępu do zasobów edukacyjnych (edukacja 2.0)²² i naukowych (nauka 2.0)²³.

Projekty społecznościowe dla biblioteki 2.0

Idea biblioteki 2.0 również w Polsce miała przez kilka lat wielu zwolenników, ale także zagorzałych przeciwników. Dzisiaj wykorzystanie narzędzi społecznościowego internetu stało się raczej standardem i codziennością instytucji bibliotecznych, na co wskazują m.in. duża liczba kont bibliotecznych tworzonych w serwisach społecznościowych, takich jak Facebook, jak również wciąż organizowane na ten temat konferencje, seminaria, szkolenia i webinaria²⁴.

Warto dodać, że co roku odbywa się też wirtualna międzynarodowa konferencja na temat zjawiska biblioteki 2.0, której gospodarzem jest Uniwersytet San Jose w Waszyngtonie w USA²⁵. W ramach tego wydarzenia każdy może być prelegentem, aktywnym uczestnikiem lub słuchaczem. Poszczególne referaty przedstawiane są za pośrednictwem oprogramowania e-learningowego uzupełnionego o elementy sieci społecznościowego internetu. Zresztą sam serwis internetowy poświęcony temu wydarzeniu możemy nazwać bibliotecznym serwisem Web 2.0 – znajdziemy tutaj zarówno narzędzia do komunikacji, jak i wirtualne przestrzenie dla prelegentów oraz uczestników konferencji, a także bogate archiwum wystąpień (wideo). Serwis umożliwia m.in. obserwację i zapraszanie innych użytkowników, współkreowanie zasobów i stosowanie aplikacji ułatwiających ich wykorzystanie, a także integrację z najbardziej popularnymi usługami społecznościowymi.

Trudno jest w jednym artykule scharakteryzować pomysły czy przedsięwzięcia, których głównym celem jest zachęcenie potencjalnych użytkowników do odwiedzenia bibliotek, zaangażowania się w działanie tych instytucji, a także współtworzenia ich oferty. Oryginalnych pomysłów i ich rzeczywistych realizacji jest wiele. Na przykład w przypadku bibliotek publicznych bazę informacji o różnych ciekawych przedsięwzię-

¹⁹ Zob. K. Weller, *Knowledge representation In the social semantic Web*, Berlin, New York 2010, s. 78–95; J.G. Breslin, A. Passant, S. Decker, *The Social Semantic Web*, Berlin 2009.

²⁰ Zob. WorldCat. Wyniki wyszukiwania, <http://e-mentor.pl/7269>, [16.03.2014].

²¹ M. Wilkowski, *Świat końca 2.0*, http://www.ebib.pl/images/stories/numery/129/129_wilkowski.pdf, [17.03.2014].

²² Przykładem może być prezentacja przygotowana przez R.R. Gajewskiego, pt. *Edukacja 2.0: nadzieje i wyzwania*, <http://e-mentor.pl/cd6f>, [17.03.2014].

²³ Zob. *Serwis Otwarta Nauka*, <https://otwartanauka.pl/>, [17.03.2014].

²⁴ Przykładem mogą być: seminarium *Promocja bibliotek cyfrowych w mediach społecznościowych* organizowane przez Centrum Promocji Informatyki w kwietniu 2014 roku: 2014/pbc/index.php, [20.03.2014] oraz II Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej, Bibliotekarz 2.0 – nowoczesność na bazie tradycji* (Kraków 23–24 maja 2013 roku), up.krakow.pl/konferencje/02/wprowadzenie.html, [17.03.2014]. Warto też wspomnieć o cyklu webinariów prowadzonych w ramach Programu Rozwoju Bibliotek, w ramach których zaprezentowano tematy odnoszące się do zastosowania narzędzi Web 2.0 w bibliotece: *Media społecznościowe*, <http://www.biblioteki.org/pl/wiadomosci/czytaj/2921>, [16.03.2014] i *Facebook dla bibliotek*, <http://www.biblioteki.org/pl/wiadomosci/czytaj/2946>, [16.03.2014]. Na stronach internetowych wydarzeń dostępne są także dodatkowe materiały, w tym liczne linki do przykładowych witryn bibliotek wykorzystujących narzędzia społecznościowe.

²⁵ Zob. stronę internetową projektu *The Library 2.0. The Future of Libraries In Digital Word*, <http://www.library20.com/>, [28.03.2014].

ciach znajdziemy na łamach wcześniej wspomnianego branżowego portalu stworzonego w ramach Programu Rozwoju Bibliotek (PRB). Bibliotekarze mogą m.in. dzielić się swoimi pomysłami na organizację wydarzeń i imprez bibliotecznych (znajdziemy tutaj specjalnie do tego celu przeznaczony formularz online).

Ważnym elementem PRB było stworzenie przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego serwisu społecznościowego LABiB (labib.pl) skierowanego do bibliotekarzy i osób, którym bliski jest świat bibliotek. Tutaj również można dzielić się własnymi doświadczeniami i pomysłami na działalność instytucji bibliotecznych. Ciekawym elementem serwisu jest ranking inspiratorów (osób aktywnie rozwijających jego zasoby poprzez dodawanie własnych propozycji działań – w serwisie nazywanych inspiracjami). Współpraca polskich bibliotekarzy jest w tym przypadku jednym z głównych elementów prowadzonego od kilku lat ogólnopolskiego projektu. Należy też dodać, że pracownicy bibliotek korzystają z oferowanych im możliwości dosyć często. Współtworzą w ten sposób jedyny w swoim rodzaju, całkiem obszerny zasób praktycznych informacji²⁶.

Ciekawym uzupełnieniem Programu Rozwoju Bibliotek i towarzyszącego mu serwisu są też informacje na temat rozwiązań i programów komputerowych, które bibliotekarze mogą wdrożyć w swoich macierzystych instytucjach, a także merytoryczne wskazówki i praktyczne informacje na temat możliwości współpracy z organizacjami pozarządowymi²⁷.

Wirtualne społeczności bibliotekarzy i czytelników

Przykład Programu Rozwoju Bibliotek pokazuje wyraźnie, że w przypadku polskich bibliotekarzy i czytelników udostępnianie treści, nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z innymi czy wręcz formowanie się wirtualnych społeczności stało się faktem. Próby tworzenia takich wspólnot znajdziemy w serwisie PRB, Bibliosfera.org, Pulowerek.pl, portalu naukowym Academicon.pl czy portalu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (sbp.pl). Dodatkowo informacje pojawiające się na łamach poszczególnych serwisów są na bieżąco uzupełniane poprzez profile utworzone za pośrednictwem innych interaktywnych usług sieciowych (Facebook, Twitter). Na fakt ten zwróciła

uwagę E. Stefańczyk, prezentując działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich z lat 2009–2013 podczas Krajowego Zjazdu Delegatów SBP w czerwcu 2013 roku²⁸. Istotne z punktu widzenia analizowanego w niniejszym artykule problemu jest również to, że E. Stefańczyk w swoim wystąpieniu posłużyła się serwisem społecznościowym Prezi.com umożliwiającym przygotowanie i sieciowe dzielenie się multimedialnymi prezentacjami.

Praktyczne wykorzystanie serwisów społecznościowych przez bibliotekarzy (tworzenie tzw. fanpage'ów), współkreowanie przez nich treści, wzajemne informowanie się i komunikowanie to dziś bardzo popularny sposób zaistnienia w szerszej świadomości użytkowników sieci. Uwagę zwraca zwłaszcza serwis Facebook, który od kilku lat staje się jednym z najbardziej obleganych przez internautów wirtualnych miejsc i platform do współdziałania, podtrzymywania kontaktów z innymi oraz dyskusji²⁹. W serwisie tym powstają też branżowe społeczności bibliotekarzy, którzy na łamach bibliotekarskich profili (jak np. Biblio, Social Media w Bibliotece czy Biblioteka 2.0) informują i dyskutują o aktualnych bibliotecznych wydarzeniach. Oczywiście na Facebooku znajdziemy wiele kont związanych z działalnością poszczególnych polskich i zagranicznych instytucji bibliotecznych, organizacji, stowarzyszeń, wydawnictw, a także pasjonatów i miłośników książki czy właśnie bibliotek. Niemożliwe wydaje się policzenie wszystkich takich przedsięwzięć. Co więcej, zdarza się, że dobrym sposobem na poznanie osób z tej samej branży pochodzących z innych państw jest wspólne rozwijanie wirtualnych społeczności skupionych wokół bibliologicznych i informatologicznych problemów. Przykładem mogą być facebookowe profile grup użytkowników: *Library related people*³⁰, *Library and Information Science Group*³¹ czy *Digital Library*³². Każda z tych grup tematycznych zgromadziła kilka tysięcy członków. Z punktu widzenia liczby użytkowników będących fanami bibliotecznych stron udostępnionych na Facebooku na uwagę zasługują zwłaszcza takie przedsięwzięcia, jak fanpage serwisu społecznościowego Library Thing³³. W chwili obecnej skupionych jest wokół niego ponad 53 500 użytkowników. Dla porównania strona EBIB ma nieco ponad 1660 fanów³⁴. Wydaje się więc, że tego typu inicjatywy to dzisiaj ważny element bibliotecznego marketingu oraz efektywnej komunikacji.

²⁶ Więcej na temat portalu LABiB można się dowiedzieć z informacji zamieszczonych w serwisie FRSI: <http://e-mentor.pl/75c4>, [18.03.2014].

²⁷ Zob. serwis *Programu Rozwoju Bibliotek*, <http://www.biblioteki.org/>, [18.03.2014].

²⁸ E. Stefańczyk, *Kroki milowe SBP*, <http://e-mentor.pl/5be1>, [18.03.2014].

²⁹ Praktycznych wskazówek, w jaki sposób stworzyć i rozwijać biblioteczny profil na Facebooku, dostarcza publikacja K. Lityńskiego i D. Palecznej pt. *Strona biblioteki na Facebooku – z czym to się je?*, <http://e-mentor.pl/c469>, [18.03.2014].

³⁰ *Library related people*, <https://www.facebook.com/groups/libraryrelatedpeeps>, [19.03.2014].

³¹ *Library and Information Science Group*, <https://www.facebook.com/groups/lisigroup/>, [19.03.2014].

³² *Digital Library*, <https://www.facebook.com/groups/342318842482402/>, [19.03.2014].

³³ Library Thing, <https://www.facebook.com/pages/LibraryThing/29747340038?fref=ts>, [19.03.2014]. Na temat serwisu społecznościowego Library Thing autor pisał szerzej w książce *Biblioteka w środowisku...*, dz.cyt., s. 134–136. Zob. także nagranie wideo G. Gmiterek, *Książka i prasa w erze konwergencji mediów i rzeczywistości Web 2.0*, <http://www.vcasmo.com/video/wirtualnypilot/3838>, [19.03.2014].

³⁴ EBIB, <https://www.facebook.com/nowyebib?fref=ts>, [19.03.2014].

Serwisy społecznościowe – przykłady wykorzystania przez bibliotekarzy

Facebook to oczywiście niejedyny wykorzystywany przez bibliotekarzy serwis społecznościowy. Jest ich wiele, a wszystkie łączy wspólna cecha – współkreowanie i udostępnianie przez pracowników bibliotek (rzadziej czytelników) cyfrowych, multimedialnych zasobów. Nie bez znaczenia jest też oczywiście możliwość komunikacji z innymi bibliotekami i korzystającymi z tych serwisów użytkownikami. Na uwagę zasługuje zwłaszcza serwis YouTube, który od pewnego czasu stanowi efektywne i funkcjonalne narzędzie informacji o działaniach instytucji bibliotecznych. Znajdziemy w nim zarówno kanały (konta) bibliotek uczelni wyższych (np. Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej czy Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu), jak i bibliotek publicznych (np. Gminna Biblioteka Publiczna w Rozdrażewie czy Gminna Biblioteka Publiczna w Jasińcu) czy szkolnych (np. biblioteka szkolna „Dzwoneczek” w Szkole Podstawowej w Kaźmierzu). W serwisie YouTube istnieją również: kanał wideo powiązany z Programem Rozwoju Bibliotek, konto Biblioteki Narodowej czy konta bibliotek pedagogicznych (np. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Lublinie). Wszystkie łączy bogactwo bibliotecznych zasobów. Warto też zaznaczyć, że większość dokumentów została przygotowana z myślą o zamieszczeniu ich właśnie na łamach tego serwisu. Poszczególne filmy dotyczą konferencji, seminariów, szkoleń, a także spotkań z czytelnikami, konkursów organizowanych na terenie instytucji bibliotecznych czy realizacji pomysłów uczynienia z biblioteki miejsca przyjaznego dla czytelnika. Bez obawy można też zaryzykować stwierdzenie, że YouTube stał się dzisiaj pełnoprawnym narzędziem promocji tych instytucji w sieci oraz platformą prezentacji ich doświadczeń i sposobów funkcjonowania.

Na uwagę zasługuje także dział *Wideoteka bibliotekarza* (lub *Bibliosfera.tv*) dostępny na łamach wortalu *Bibliosfera.org*. Jego twórcy w 2013 r. podjęli się trudnego zadania stworzenia internetowego kanału wideo, który w zorganizowany sposób gromadziłby przygotowane przez zespół *Bibliosfery* materiały, jak również audycje wideo stworzone przez różne osoby i instytucje bezpośrednio związane z szeroko rozumianą branżą

bibliotekarską³⁵. W *Wideotece bibliotekarza* znajdziemy prezentacje i relacje z konferencji (lub innych bibliotekarskich imprez), reklamy bibliotek, spoty kampanii społecznych, porady oraz wywiady³⁶.

Na nieco innej zasadzie stworzony został w 2009 r. dział *Audio/Wideo* w serwisie dla bibliotekarzy *Pulowerek.pl*. W tym przypadku w skład zasobów wchodzi głównie zagraniczne sekwencje wideo zamieszczone w serwisie YouTube. W cyklicznym artykule pt. *Audio-wizualny przegląd tygodnia* w humorystyczny sposób przedstawiane są „filmiki”, które łączy temat biblioteki lub książki. Założyciel portalu – Maciej Rynarzewski – określa te materiały wideo, jako *niszowe produkcje przeznaczone dla środowiska bibliotekarskiego*³⁷.

Serwisy społecznościowe dają szansę na nieco inne organizowanie informacji, publikowanie różnego typu dokumentów oraz dzielenie się nimi. Na przykład Flickr.com to projekt, dzięki któremu biblioteki mogą prezentować będące w ich posiadaniu fotografie. Głównym aspektem funkcjonalności tego serwisu jest możliwość bezpłatnego hostingu zdjęć użytkowników sieci. Oczywiście zakładane przez nich w serwisie konta są jednocześnie podstronami, na których internauci dzielą się tymi dokumentami. Osoby zapoznające się z poszczególnymi kolekcjami fotografii lub pojedynczymi obiektami mogą je oceniać, komentować, tagować oraz dzielić się nimi z innymi. Dodawanie słów kluczowych odgrywa w tym przypadku istotną rolę – pozwala w późniejszym czasie na łatwe wyszukiwanie zdjęć powiązanych z określonym tematem. Flickr, podobnie jak inne popularne serwisy społecznościowe, pozwala tworzyć grupy użytkowników skupionych wokół wybranej przez nich tematyki (np. *Libraries of the World*³⁸ czy *Libraries and Librarians*³⁹). Również polskie biblioteki są aktywne w tym serwisie, choć w niewielkiej liczbie. Ich najczęstszą praktyką jest zamieszczanie fotografii nawiązujących do działalności i zbiorów tych instytucji. Przykładem są konta Biblioteki Elbląskiej⁴⁰, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy⁴¹ i Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Wolsztyn⁴². Niestety w serwisie Flickr nie znajdziemy polskich bibliotecznych grup tematycznych, które byłyby rozwijane przez większe grono użytkowników.

Dobrym przykładem wykorzystania funkcjonalności tego serwisu jest projekt – *The Commons*⁴³ zainicjowany

³⁵ Poszczególne materiały osadzone na stronie *Bibliosfera.org* pochodzą z serwisów społecznościowych YouTube oraz Vimeo.

³⁶ Zob. *Wideoteka bibliotekarza*, <http://bibliosfera.tv/>, [19.03.2014].

³⁷ *Dział Audio/Wideo w serwisie Pulowerek*, <http://pulowerek.pl/category/audio-video/>, [19.03.2014].

³⁸ Grupa tematyczna *Library of the Worlds – OLA Super Conference Tool*, https://www.flickr.com/groups/ola_worldlibraries/, [19.03.2014].

³⁹ Grupa tematyczna *Libraries and Librarians – Please tag the images you add!*, <https://www.flickr.com/groups/librariesandlibrarians/>, [19.03.2014].

⁴⁰ Biblioteka Elbląska, <https://www.flickr.com/photos/bibliotekaelblaska/>, [19.03.2014].

⁴¹ Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy, <https://www.flickr.com/photos/wimbpbbydgoszcz/>, [19.03.2014].

⁴² Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Wolsztyn, <https://www.flickr.com/photos/bibliotekawolsztyn/>. Zob. G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, s. 136–137.

⁴³ *The Commons*, www.flickr.com/commons/, [19.03.2014].

w 2008 r. przez Bibliotekę Kongresu. W jego ramach kilkadziesiąt instytucji (biblioteki, archiwa, muzea) promuje posiadane przez siebie zbiory, udostępniając je internautom za pośrednictwem Flickr. Zwiększają one w ten sposób widoczność i świadomość istnienia przechowywanych w magazynach fotografii oraz popularyzują wiedzę historyczną dotyczącą poszczególnych państw, regionów, miejsc i osób⁴⁴. Główne hasło projektu *The Commons* brzmi: *Pomagaj nam katalogować światowe, publiczne archiwum fotografii!*⁴⁵ – w ten sposób twórcy zachęcają użytkowników do wykorzystania udostępnionych zasobów, pomocy w tworzeniu metadanych dla poszczególnych zdjęć, dodawania komentarzy i identyfikowania miejsc czy osób widocznych na fotografiach⁴⁶. Warto zauważyć, że wielu zdjęciom towarzyszą szczegółowe informacje, a w niektórych przypadkach publikacje ukazujące szerszy kontekst danej kolekcji dokumentów. W 2012 r., po czterech latach funkcjonowania serwisu, dostępnych było ponad 200 tys. zdjęć dodanych przez 56 instytucji z 12 państw. Użytkownicy zamieścili w tym czasie 130 tys. komentarzy i ponad siedem milionów razy uznali wybrane fotografie za ulubione⁴⁷. Na tej podstawie możemy wyciągnąć więc wniosek, że projekt *The Commons* stanowi efektywne przedsięwzięcie nawiązujące do idei Library 2.0 i skutecznie przyciągające uwagę internautów.

Mówiąc o serwisach społecznościowych wykorzystywanych przez bibliotekarzy w celu prezentowania dokumentów, nie sposób pominąć tych, które umożliwiają dzielenie się multimedialnymi prezentacjami. Najbardziej popularnym (ale nie jedynym) w tym zakresie jest serwis Slideshare.net. Nawiązując do artykułu M. Roszkowskiego, warto podkreślić, że jest to swego rodzaju połączenie aplikacji Microsoft Power Point z YouTube, *przez czym podobieństwo do pierwszej z nich wiąże się z tworzeniem prezentacji multimedialnych, a do drugiej ze społecznym uczestnictwem internautów*⁴⁸. Warto dodać, że dzisiaj jest to także usługa umożliwiająca dodawanie plików wideo, dokumentów tekstowych (np. w plikach PDF) oraz tzw. infografik⁴⁹. Slideshare, jak każdy serwis społecznościowy, pozwala tworzyć wirtualne społeczności, obserwować konta i prezentacje dodawane przez innych użytkowników, dodawać

tagi oraz łatwo osadzać okno usługi na stronach i w blogach internetowych. Nawet niezarejestrowany internauta może przeszukiwać bogate zasoby serwisu oraz przeglądać poszczególne dokumenty. Slideshare, podobnie jak inne sieciowe usługi Web 2.0, jest też dobrym przykładem narzędzia umożliwiającego komunikację pomiędzy użytkownikami. W serwisie swoje konta posiada ok. 10 polskich bibliotek i kilkadziesiąt bibliotekarzy oraz pracowników instytucji naukowych. Najwięcej dokumentów na temat działalności placówek bibliotecznych, bo aż 61 prezentacji, udostępnił twórcy Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Zbiór dotyczy zarówno tworzenia, organizacji i funkcjonowania ŚBC, jak też innych aktywności, jakie podejmują bibliotekarze zatrudnieni w Bibliotece Śląskiej i instytucjach z nią współpracujących. Znajdziemy tutaj ponadto bogatą kolekcję prezentacji z konferencji, w których brali oni udział⁵⁰.

Biblioteka Śląska od kilku lat sprawuje patronat nad projektem Społecznej Pracowni Digitalizacji (SPD). Jego głównym celem było uruchomienie oraz wyposażenie pracowni digitalizacji, która mogłaby służyć stymulowaniu dóbr społecznych, jak edukacja medialna i branżowa, integracji społecznej, podnoszeniu kompetencji pracowników Instytutu kultury i nauki oraz – na co zwraca uwagę Remigiusz Lis – wspieraniu rozwoju społecznego zaufania⁵¹. W ramach funkcjonowania Pracowni wolontariusze (zazwyczaj studenci bibliotekoznawstwa i słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku) współtworzą cyfrowe zasoby ŚBC. Jak wskazuje R. Lis, *w ciągu 3,5 roku funkcjonowania SPD stworzono siłami wolontariuszy blisko 23 proc. zasobów ŚBC (tj. ok. 300 tys. skanów), przeszkolono 40 osób z 18 instytucji, zapewniono staże i praktyki 34 uczniom i studentom, przetworzono blisko 100 tys. skanów innych uczestników ŚBC oraz udostępniono im sprzęt i oprogramowanie w wymiarze ponad 200 godzin*⁵². Warto dodać, że w 2007 r. pracownicy Biblioteki Śląskiej uruchomili dwa ogólnodostępne serwisy internetowe dotyczące idei Library 2.0 – Forum Biblioteki 2.0⁵³ oraz blog o takiej samej nazwie. Oba projekty niestety nie są już dzisiaj zbyt często aktualizowane, ale nadal stanowią ważne źródło informacji na temat zjawiska wykorzystania narzędzi Web

⁴⁴ Ze szczegółowymi informacjami na temat tego projektu można zapoznać się, czytając jego charakterystykę. Zob. *For the Common Good: The Library of Congress Flickr Pilot Project*, http://www.loc.gov/rr/print/flickr_report_final.pdf, [19.03.2014].

⁴⁵ Główna strona projektu *The Commons*, <https://www.flickr.com/commons>, [19.03.2014].

⁴⁶ G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, s. 137–138.

⁴⁷ *Time Files! Celebrating 4 Years of The Commons on Flickr*, <http://e-mentor.pl/6ef5>, [26.03.2014].

⁴⁸ M. Roszkowski, *Slideshare – platforma wymiany prezentacji multimedialnych*, <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2009/1-2/090103.htm>, [26.03.2014].

⁴⁹ Infografika jest to każda forma obrazowa, która objaśnia dane zjawisko, lub służąca do pokazania pewnych informacji. Na podstawie I. Pulak, *Infografika – graficzne piękno informacji*, <http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2011/referaty2011/pulak.pdf>, [26.03.2014].

⁵⁰ Zob. Śląska Biblioteka Cyfrowa w serwisie Slideshare, <http://www.slideshare.net/SlaskaBC/presentations/3>, [26.03.2014].

⁵¹ R. Lis, *Śląska Biblioteka Cyfrowa – analiza przypadku*, [w:] M. Janiak, M. Krakowska, M. Próchnicka (red.), *Biblioteki cyfrowe*, Warszawa 2012, s. 515.

⁵² Tamże, s. 516.

⁵³ Forum Biblioteki 2.0, <http://forum.biblioteka20.pl/>; blog, <http://blog.biblioteka20.pl/>, [19.03.2014].

2.0 przez bibliotekarzy oraz są pomocne w tworzeniu cyfrowych repozytoriów i bibliotek⁵⁴.

Mówiąc o forach internetowych, które jeszcze niedawno były jednym z głównych sposobów komunikacji pomiędzy bibliotekarzami, warto zaznaczyć, że nie są one już tak powszechnym narzędziem bibliotekarskich dyskusji. Najpopularniejsze projekty zostały zamknięte (forum EBIB) lub – podobnie jak ma to miejsce w przypadku Forum Biblioteki 2.0 – nie są na bieżąco aktualizowane. Powodem takiego stanu rzeczy jest zapewne wykorzystanie na co dzień przez bibliotekarzy możliwości komunikacyjnych serwisów społecznościowych (np. Facebooka). Nie bez znaczenia być może jest też fakt, że na forach internauci często występują anonimowo lub pod pseudonimem, a w przypadku serwisów społecznościowych użytkownicy posługują się raczej prawdziwym imieniem i nazwiskiem. Dodatkowo forum internetowe jest łatwym obiektem spamowania linkami.

Blogi, mikroblogi, linklogi, tumblelogi...

Innym, do niedawna często wykorzystywanym w bibliotekach narzędziem Web 2.0, były platformy blogowe, które w prosty i szybki sposób pozwalały przygotować projekt „pamiętnika” internetowego. Jak już wspomniano, Web 2.0 to zjawisko, które wprowadziło rewolucję w tworzeniu zasobów informacyjnych – od bez mała 10 lat, aby prowadzić stronę internetową, nie trzeba posiadać wiedzy o programowaniu, wystarczy właśnie ogólnodostępna platforma blogowa, dzięki której w szybki i nieskomplikowany sposób stworzymy własne miejsce w sieci.

W przypadku blogów bibliotecznych, bibliologicznych czy informatologicznych, największy wzrost ich liczby miał miejsce w latach 2006–2009. Powstało wtedy wiele projektów, które w swoich pierwotnych założeniach miały stanowić źródło informacji branżowej i specjalistycznej oraz platformę wymiany wiedzy i dyskusji. Pojawiało się też sporo pomysłów na to, w jaki sposób blog może być wykorzystany w bibliotece⁵⁵. Do dzisiaj „pamiętnik internetowy” to np. forma strony internetowej instytucji, sposób na komunikację z użytkownikami, galeria zdjęć i filmów, wirtualna i interaktywna wizytówka bibliotekarza, pracownika naukowego, studenta, a nawet swoisty zasób dziedziny. Jednak przeglądając listę blogów przygotowaną

przez M. Malinowskiego, liczącą 120 projektów, nie sposób nie odnieść wrażenia, że większość z nich została już dawno „porzucona” przez autorów. Inne zostały wykasowane z sieci, a z 45 blogów prywatnych tylko 5 jest aktualizowanych na bieżąco. Nieco lepiej wygląda sytuacja w przypadku blogów zbiorowych, instytucjonalnych lub korporacyjnych. Z 74 wymienionych przez M. Malinowskiego aktywnych jest 21 (posty dodane w marcu lub kwietniu 2014 roku) – większość z nich to strony domowe gminnych i szkolnych bibliotek. Warto jednak zauważyć, że powyższy spis blogów nie był prawdopodobnie od dłuższego czasu aktualizowany⁵⁶. Trudno w nim szukać na przykład 5 blogów tworzonych przez pracowników Biblioteki Narodowej, które śmiało możemy nazwać specjalistycznym zasobem i źródłem branżowej informacji⁵⁷. Mówiąc o bibliotecznych blogach, warto także wspomnieć, że twórcy portalu Pulowerek.pl przygotowują codzienny przegląd polecanych przez nich biblioblogów⁵⁸.

Wśród powodów zmniejszającej się liczby bibliotecznych projektów pamiętników internetowych na uwagę zasługuje zwłaszcza fakt, że tworzenie „tradycyjnego” bloga to czasochłonna i pracochłonna czynność. Chodzi zwłaszcza o przygotowywanie postów, które często oprócz tekstu zawierają dokumenty dźwiękowe i audiowizualne. Dodatkowo, biorąc pod uwagę ewolucję poszczególnych narzędzi (platform blogowych), często mamy do czynienia z rozwojem interaktywnych usług. Jedną z najbardziej popularnych platform tego typu, jaką jest Blogger firmy Google, pozwala np. na stworzenie zintegrowanych z blogiem stron internetowych, łatwo można też dodać tagi, kanały RSS czy odtwarzacz muzyki powiązany z usługą streamingowego odtwarzania dokumentów dźwiękowych⁵⁹.

Warto nadmienić, że obecnie mamy do czynienia z różnymi typami blogów internetowych w zależności od rodzaju ich zawartości lub zastosowanej technologii⁶⁰. Wśród nich znajdują się fotoblogi, linklogi, vlogi (wideoblogi) czy moblogi (blogi tworzone za pośrednictwem urządzeń przenośnych). Przykładem linkloga (blog, którego treścią są wyselekcjonowane linki związane z danym tematem) są projekty przygotowane przez Sabinę Cisek – *Methodology and philosophy in LIS (Information Science)* oraz *Informacja biznesowa, naukowa i infobrokering*. Oba linklogi powstały w oparciu o platformę blogową Google Blogger. Oczywiście w celu stworzenia linkloga możemy posłużyć się innymi

⁵⁴ Więcej na ten temat można przeczytać w publikacji R. Lis, dz.cyt., s. 514–515. Zob. także G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, dz.cyt., s. 90–93.

⁵⁵ Zob. G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, s. 143–151. Zob. także J. Kulik, *Blogi w bibliotekach*, <http://www.slideshare.net/jnnkllk/blogi-w-bibliotekach>, [28.03.2014].

⁵⁶ Badania własne przeprowadzone za pośrednictwem wyszukiwarki Google pokazują, że często na miejscu już nieaktywnych blogów pojawiają się inne projekty. W rzeczywistości, aktualnie mamy do czynienia z kilkudziesięcioma stale aktualizowanymi bibliotecznymi pamiętnikami internetowymi (ok. 50).

⁵⁷ Zob. *Blogi w Bibliotece Narodowej*, <http://bn.org.pl/>, [29.03.2014].

⁵⁸ *Biblioblogi. Aktualności z polecanych przez nas biblioblogów*, <http://pulowerek.pl/biblioblogi/>, [29.03.2014].

⁵⁹ Na temat streamingu muzyki więcej można się dowiedzieć z serwisu internetowego Komputer Świat, <http://www.komputerswiat.pl/tematy/streaming-muzyki.aspx>, [29.03.2014].

⁶⁰ Szczegółową typologię przedstawiłem w mojej książce poświęconej zjawisku Library 2.0. Zob. G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, dz.cyt., s. 142–143 oraz M. Jeleśniański, *Typologie (rodzaje) blogów*, cykle-wpisow/typologia-rodzaje-blogow/, [29.03.2014].

narzędziami. Mogą to być choćby status konta w popularnych serwisach społecznościowych (przykładem jest Facebook), serwisy typu *social bookmarking* lub *social news*. Dobrym sposobem na stworzenie tego typu blogów jest także skorzystanie z usług pozwalających kreować swoiste kanały tematyczne oraz w wizualnie atrakcyjny sposób porządkować znalezione w sieci interesujące treści. Wszystkie kanały tematyczne, czyli treści dotyczące konkretnego zagadnienia, stanowią w tym przypadku multimedialnie rozbudowane linki. Mogą być one oczywiście współtworzone przez innych internautów. Przykładami usług, dzięki którym stworzymy taki przekaz informacji, są serwisy Pinterest.com (szczególnie przydatny do kolekcjonowania materiałów wizualnych) i Scoop.it (w prosty sposób generujący tematyczne zasoby). Oczywiście biblioteki korzystają z tych możliwości, tworząc za pośrednictwem powyższych usług projekty organizujące informacje na dany temat⁶¹.

Od pewnego czasu biblioteki wykorzystują do swoich działań promocyjnych, jak również komunikacji z użytkownikami i innymi instytucjami, mikroblogging i tożsame z nim narzędzia, czyli mikroblogi. Najczęściej wykorzystywany jest w tym kontekście serwis Twitter, który od 2006 r. zgromadził ponad 240 milionów aktywnych użytkowników z całego świata⁶². Inne dane wskazują nawet na 500 milionów internautów, którzy dziennie dodają ponad 340 milionów wpisów⁶³. Idea mikrobloggingu polega na udostępnianiu krótkich informacji (tzw. minipostów) w niekonwencjonalny, a przy tym szybki sposób. Skrótowość informacji często jest związana z zastosowaniem mowy potocznej, co z kolei wpływa na zmniejszenie dystansu pomiędzy użytkownikami sieci. Mikroblogi umożliwiają zamieszczanie informacji tekstowych, audio i wideo. Doskonale sprawdzają się też jako narzędzie komunikacji, np. podczas konferencji naukowych służą jako platforma wymiany myśli i zamieszczania pytań do prelegentów.

Dla bibliotek mikroblog jest użyteczny w kontekście filtrowania informacji i syndykacji treści. To także miejsce, gdzie można zamieszczać aktualne informacje o działalności instytucji, narzędzie do tworzenia list tematycznych poświęconych konkretnemu zagadnieniu. List – co ważne – tworzonych i rozwijanych przy współpracy innych użytkowników. Mikroblog może być też nieodłączną częścią strony głównej biblioteki. Przykładem jest strona British Library⁶⁴.

Policzenie bibliotek, które aktywnie wykorzystują narzędzia mikrobloggingu, jest niezwykle trudne. W serwisie Twitter znajdziemy zarówno biblioteki

uniwersyteckie, publiczne, jak i specjalne. Martwi jedynie brak większej aktywności polskich instytucji – pomimo istnienia wielu kont rzadko zdarza się zamieszczanie na nich aktualnych informacji. Jeśli mikroblogowe konto nie jest aktualizowane i nie zamieszcza się na nim nowych postów, wcześniejsze wpisy gubią się w powodzi ogromnej liczby wiadomości generowanych przez innych. Mikroblogi to narzędzia, które pozwalają na natychmiastowe dodanie krótkich informacji (w przypadku Twittera do 140 znaków), ale aby być skutecznym, trzeba to robić codziennie lub kilka razy dziennie.

Mikroblogging jest zjawiskiem, które znajduje się w fazie ewolucji, cały czas tworzone są nowe dodatkowe narzędzia współpracujące z najpopularniejszymi usługami. Wśród nich prym wiodzie Twitter, ale nie tylko. Warto też zwrócić uwagę na takie serwisy jak Wykop.pl (niedawno udostępniono tam narzędzie do tworzenia mikroblogów), Flaker.pl, czy Tumblr.com (będący jednocześnie przedstawicielem tzw. tumblelogów⁶⁵). Bez wątpienia w przyszłości mikroblog stanie się jednym z głównych sposobów komunikacji, a także promocji poszczególnych bibliotek. Ze względu na szybkość i łatwość zamieszczania informacji, multimedialność oraz duży potencjał społecznościowy już dzisiaj w niektórych przypadkach narzędzie to stanowi ważny sposób prezentacji oferty bibliotecznej i platformę dyskusji z innymi użytkownikami sieci.

Podsumowanie

Biblioteka 2.0 w 2014 roku to nie tylko narzędzia społecznościowego internetu udostępniane i rozwijane w sieci. To także oprogramowanie biblioteczne, które od kilku lat tworzone jest z uwzględnieniem interaktywnych możliwości współpracy czytelników. Dobrym przykładem mogą być coraz popularniejsze, tzw. katalogi OPAC 2.0. Integrują one znane z usług społecznościowych narzędzia, które wzbogacają standardową usługę informacyjną o element współpracy i współodpowiedzialności za udostępniane informacje bibliograficzne⁶⁶. Spośród polskich bibliotek katalog taki został wdrożony w Bibliotece Politechniki Śląskiej w Gliwicach (oprogramowanie Primo firmy Ex Libris) oraz Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (oprogramowanie Chamo). Jednak aby taki katalog był efektywnie wykorzystywany, użytkownik musi najpierw poznać jego możliwości i przekonać się do aktywnego współtworzenia zasobów bibliotecznych. A jak wskazuje dotychczasowe doświadczenie, nie jest to wcale łatwe⁶⁷. Mimo to tego typu oprogramowanie

⁶¹ Przykładem jest British Library, która w serwisie Pinterest udostępnia bogate zasoby dokumentów wizualnych. Zob. *Pinterest. British Library*, <http://www.pinterest.com/britishlibrary/>, [29.03.2014].

⁶² D. Ługosz, *Twitter ma 241 mln aktywnych użytkowników, ale i tak generuje straty*, <http://e-mentor.pl/2da6>, [29.03.2014].

⁶³ Hasło „Twitter”, Wikipedia (wersja anglojęzyczna), <http://en.wikipedia.org/wiki/Twitter>, [29.03.2014].

⁶⁴ British Library, <http://www.bl.uk/>.

⁶⁵ Zob. J. Kottke, *Tumblelogs*, <http://kottke.org/about/>, [29.03.2014].

⁶⁶ Więcej informacji na temat katalogów OPAC 2.0 można znaleźć w publikacji G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku...*, dz.cyt., s. 104–115.

⁶⁷ Na temat problemów z efektywnym wykorzystaniem katalogów OPAC 2.0 przez użytkowników pisał K. Lityński w artykule *Dlaczego Web 0.2 w katalogach bibliotecznych nie działa?*, <http://e-mentor.pl/c3f3>, [29.03.2014].

coraz częściej będzie towarzyszyło wyszukiwaniu informacji w instytucjach bibliotecznych.

Warto też wspomnieć o społecznościowym aspekcie wykorzystania aplikacji przystosowanych do urządzeń przenośnych, takich jak tablety czy smartfony. Aktualnie mamy do czynienia nie tylko z mobilnymi wersjami stron internetowych (np. strona WWW Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego) czy katalogów bibliotecznych, ale także cyfrowymi kolekcjami przygotowywanymi przez bibliotekarzy jak też z aplikacjami wspomagającymi wyszukiwanie dokumentów, prezentującymi najnowsze i najczęściej czytane publikacje (np. bX Hot Articles firmy Ex Libris) oraz umożliwiającymi korzystanie z repozytoriów i bibliotek cyfrowych. Podobnie jak w przypadku usług internetu społecznościowego mobilny dostęp do WWW staje się uniwersalnym sposobem informowania, udostępniania, organizowania oraz współtworzenia dokumentów.

Narzędzia Web 2.0 cały czas podlegają zmianom i są przystosowywane do wymagań użytkowników. Nie ma obawy, że w najbliższym czasie będziemy mieli do czynienia z przypadkiem rezygnacji przez biblioteki z rozwiązań, jakie proponuje sieć drugiej generacji. Co więcej, funkcjonalność Web 2.0 staje się w wielu przypadkach powodem uruchomienia nowych interaktywnych usług bibliotecznych. Biblioteki muszą być gotowe sprostać wyzwaniom, jakie stawiają przed nimi nowe interaktywne i mobilne technologie, a bibliotekarze powinni być tam, gdzie są ich dotychczasowi, ale także potencjalni użytkownicy.

Bibliografia

Biblioblogi. Aktualności z polecanych przez nas biblioblogów, <http://pulowerek.pl/biblioblogi/>.

J.G. Breslin, A. Passant, S. Decker, *The Social Semantic Web*, Berlin 2009.

W. Crawford, *Library 2.0. A Cites and Insights Reader*, Livermore 2011.

For the Common Good: *The Library of Congress Flickr Pilot Project*, http://www.loc.gov/rr/print/flickr_report_final.pdf.

R.R. Gajewski, *Edukacja 2.0: nadzieje i wyzwania*, <http://e-mentor.pl/cd6f>.

G. Gmiterek, *Biblioteka w środowisku społecznościowego internetu (Biblioteka 2.0)*, Warszawa 2012.

G. Gmiterek, *Książka i prasa w erze konwergencji mediów i rzeczywistości Web 2.0*, <http://www.vcasmo.com/video/wirtualnypilot/3838>

G. Gmiterek, *Od Web 1.0 do Web 3.0. Interaktywność a ewolucja sieci, w druku*.

M. Jeleśniański, *Typologie (rodzaje) blogów*, <http://eredak.tor.pl/cykle-wpisow/typologia-rodzaje-blogow/>.

A. Koszowska, *Biblioteka „trzecim miejsce” – Hjorring Library (Dania)*, <http://blog.biblioteka20.pl/>.

A. Koszowska, *Nowe media w bibliotece*, [w:] A. Tokarska (red.), *Bibliotekarstwo*, Warszawa 2013, s. 417–430.

A. Koszowska, *„Trzecie miejsce” według Raya Oldenburga*, <http://blog.biblioteka20.pl/>.

J. Kottke, *Tumblelogs*, <http://kottke.org/about/>.

K. Krzysztofek, *Status mediów cyfrowych: stare i nowe paradygmaty*, „Global Media Journal – Polish Edition” 2006, nr 1, s. 1–15.

J. Kulik, *Blogi w bibliotekach*, <http://www.slideshare.net/jnnkllk/blogi-w-bibliotekach>.

The Library 2.0. The Future of Libraries In Digital Word, <http://www.library20.com/>.

R. Lis, *Śląska Biblioteka Cyfrowa – analiza przypadku*, [w:] M. Janiak, M. Krakowska, M. Próchnicka (red.), *Biblioteki cyfrowe*, Warszawa 2012, s. 515–516.

K. Lityński, *Dlaczego Web 0.2 w katalogach bibliotecznych nie działa?*, <http://e-mentor.pl/c3f3>.

K. Lityński, D. Paleczna, *Strona biblioteki na Facebooku – z czym to się je?*, <http://e-mentor.pl/c469>.

D. Ługosz, *Twitter ma 241 mln aktywnych użytkowników, ale i tak generuje straty*, <http://e-mentor.pl/2da6>.

S. Matthews, *Library 2.0 is dead – finally*, <http://21stcenturylibrary.com/2011/01/19/library-2-0-is-dead-finally>.

M. Miller, E. Mroczek, *Profil użytkownika i inne elementy Web 2.0 w bibliotekach cyfrowych*, <http://e-mentor.pl/f575>.

T. O'Reilly, *Five Reasons Why Web 2.0 Matters*, <http://soa.sys-con.com/node/161874/print>.

T. O'Reilly, *Web 2.0: Compact definition?*, <http://radar.oreilly.com/2005/10/web-20-compact-definition.html>.

T. O'Reilly, *What is Web 2.0?*, <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>.

Program Rozwoju Bibliotek, <http://frsi.org.pl/program-rozwoju-bibliotek>.

I. Pulak, *Infografika – graficzne piękno informacji*, <http://www.ktime.up.krakow.pl/symp2011/referaty2011/pulak.pdf>.

M. Roszkowski, *Slideshare – platforma wymiany prezentacji multimedialnych*, <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2009/1-2/090103.htm>.

E. Stefańczyk, *Kroki milowe SBP*, <http://e-mentor.pl/5be1>.

D. Tapscott, A.D. Williams, *Wikinomia. O globalnej współpracy, która zmienia wszystko*, Warszawa 2008.

Time Files! Celebrating 4 Years of The Commons on Flickr, <http://e-mentor.pl/6ef5>.

Walkowska J., *Jeśli nie Web 2.0, to co?*, http://www.ebib.pl/images/stories/numery/129/129_walkowska.pdf.

K. Weller, *Knowledge representation In the social semantic Web*, Berlin, New York 2010.

Wideozbiórka bibliotekarza, <http://bibliosfera.tv/>.

M. Wilkowski, *Świat końca 2.0*, http://www.ebib.pl/images/stories/numery/129/129_wilkowski.pdf.

Library 2.0 in 2014 – an analysis of the phenomenon

In the article the author presented the current state of the phenomenon of Library 2.0 and possibilities of using its components by libraries. The author concentrated on selected issues and network services that determine an important part of the activity of libraries (school, public, academic and special) in a social Internet and traditional activities of these institutions. The author paid particular attention to the interactivity library services, mobility, using Web 2.0 tools by readers and librarians, but also new forms of mobile access to digital documents. The main aim of the analysis was to show how the phenomenon of Web 2.0 (defined by Tim O'Reilly in 2004) influenced and influences on the functioning of various types of libraries. Should we speak about the end or crisis of Library 2.0, or rather about the evolution and development of this phenomenon in the context of new ways of cooperation and communication? The characteristic has been prepared mainly on the basis of the analysis and critique of the literature, as well as the observations (including participatory observation) of the network of library, information services and information behavior of librarians and the Internet users which use the library virtual offer.